

KUNST? KUNST!

Mathieu Weggeman is hoogleraar Organisatiekunde en Innovatiemanagement aan de Technische Universiteit Eindhoven. Hij is voormalig lid van de Raad voor Cultuur, lid van de Raad van Toezicht van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) en van SintLucas in Eindhoven. Andere boeken van hem zijn: *Waarom zouden we doodgaan?* (Prometheus), *Leidinggeven aan professionals? Niet doen!* (Scriptum), de dichtbundel *Een vilein gebied* (Rubinstein) en *André Kammaraad, patanoom-analoog* (Scriptum).

KIINST? iLSNOIX

Mathieu Weggeman

SCRIPTUM

Met dank aan

Karel Broekhuis, Louis Cauffman, Karel Geeraedts,
Arnold Heumakers, Lars Konings, Maurits Rubinstein,
Stefan Ruitenbeek, Kate Sinha, Harry Starren,
Joan en Marja van Aken, Ad Visser, Mirjam Visser,
Cora Weggeman, Robert Weirauch.

© 2021 Mathieu Weggeman

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

ISBN 978 94 6319 229 3

NUR 640, 651

www.scriptum.nl

info@scriptum.nl

Inhoud

1	Waarom een definitiestudie over de vraag wat kunst is?	7
2	Uitgangspunten voor het definiëren van kunst	13
3	Het <i>kunst</i> -axioma	21
4	Definities van kunst	25
5	De kunstenaar en zijn motieven	39
6	De waarden van kunst	49
7	Positionering van een kunstwerk	61
8	De opleiding tot kunstenaar	67
9	Drie FAQ's	75
10	Samenvatting	87
	Literatuur	95

*While the authority of the doctor or
plumber is never questioned, everyone
deems himself a good judge and an
adequate arbiter of what a work of art
should be and how it should be done.*

– MARK ROTHKO

1

Waarom een definitiestudie over de vraag wat kunst is?

- Landelijke adviesorganen zoals de Raad voor Cultuur, het Fonds Podiumkunsten, het Mondriaan Fonds en tal van provinciale en gemeentelijke cultuurcommissies verdelen periodiek veel geld over kunstinstituten en kunstenaars. In de meeste gevallen doen ze dat zonder in hun rapporten en adviezen expliciet te vermelden wat ze onder kunst verstaan.
- De kunsthogescholen en kunstacademies in Nederland leveren elk jaar weer honderden gediplomeerde kunstenaars af aan de samenleving. Ook het merendeel van die opleidingen ‘vergeet’ in hun studiegidsen te definiëren wat kunst volgens hen is, maar ze kunnen er blijkbaar wél curricula voor ontwerpen.
- Conservatoren en curatoren van musea, van festivals en van tentoonstellingen programmeren naar hartenlust kunst, vaak ook zonder daarbij aan te geven wat ze onder kunst verstaan.

Het is intellectueel een zwaktebod om bij het adviseren over *kunst*, het beslissen over kunstsubsidies, het programmeren van kunst en het opleiden van kunstenaars, impliciet uit te gaan van de opvatting dat kunst een primitieve term is die door de meeste mensen wel wordt begrepen zonder dat die gedefinieerd hoeft te worden.

Daarom deze ontologie.

Het nut van deze definitiestudie is gebaseerd op de volgende veronderstellingen:

Als beleidsmakers, adviesorganen, opleidingen, managers en conservatoren op het gebied van de kunsten, kennis nemen van het hier gestelde en daarop reflecteren, dan zal het voor hen duidelijker worden wat zij *zelf* in hun werk onder kunst verstaan.

Die grotere duidelijkheid kan hen vervolgens inspireren om vaker dan daarvoor expliciet aan te geven wat voor hen *kunst* is, en dat kan dan weer tot dunnere rapporten en minder oeverloze discussies over de relevantie van de resultaten van hun werk leiden.

Beleidsmakers, adviseurs, opleidingsmanagers, conservatoren, curatoren en mecenasen die door deze studie aangezet worden om hun opvatting over wat *kunst* is (verder) te expliciteren, krijgen daardoor de beschikking over een rationeler en hopelijk beter communiceerbaar referentiekader voor het bepalen van hun visie en strategie.

Ziedaar de praktische en maatschappelijke relevantie van deze definitiestudie.

DISCLAIMERS

- 1.1 Gepoogd is om deze definitiestudie zo objectief en klinisch mogelijk op te stellen.

De ontologie is geschreven om zo strak mogelijk over de essentie van kunst te kunnen debatteren zonder in esoterie, toogpraat of braaftaal te vervallen.

Voor zover die soms toch door de tekst heen zou schemeren, is mijn persoonlijke kunstopvatting hierbij in elk geval totaal irrelevant.

1.2 Het is uitdrukkelijk niet mijn bedoeling een instrumentarium te presenteren waarmee een verantwoord onderscheid gemaakt kan worden tussen het banale en het verhevene in de kunst. Met dat onderscheid wil deze definitiestudie niets van doen hebben.

1.3 Deze ontologie is geschreven op persoonlijke titel door een in dit opzicht onafhankelijke geest. Daarmee bedoel ik dat er geen organisatie, netwerk of belangengroep direct invloed heeft uitgeoefend op de inhoud van het betoog.

Evenmin vertegenwoordigt die inhoud bij voorbaat de opvatting of mening van een bepaalde organisatie, netwerk of belangengroep.

De inhoud van de studie is tot stand gekomen op basis van methodologische kennis, literatuurstudie, interviews en panelgesprekken, alsmede op grond van persoonlijke kennis en ervaring, opgedaan als:

- lid van de Raad voor Cultuur
- toezichthouder bij de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) en bij SintLucas in Eindhoven, (vakschool voor de creatieve industrie).
- kunstliefhebber en
- maker, (schrijver, dichter, musicus).

1.4 *Kunst in gezelschap van wetenschap en spiritualiteit*

Plato onderscheidde drie door verlangens gedreven leefwijzen, in die zin dat hij stelde dat de mens zijn hele leven op zoek is naar het *goede*, het *schone* en het *ware*.

Deze drie perspectieven op het leven werden later geactualiseerd door Habermas (1981):

- Het *ware* Het cognitieve, objectieve of positivistische perspectief
- Het *goede* Het ethisch normatieve of morele perspectief
- Het *schone* Het expressieve, impressionistische of esthetische perspectief.

De aanname is dat er geen vierde levenswijze bestaat die niet ontbonden kan worden in de genoemde drie: het *goede*, het *schone* en het *ware*.

Daarnaast worden de drie door verlangens gedreven levensstijlen als disjunct gezien en bevinden ze zich dus op eenzelfde aggregatieniveau. Het *ware* en het *goede* vormen bijgevolg de context van het *schone*. Anders gezegd: kunst – een term die Plato in dit verband overigens niet gebruikte – speelt zich af in gezelschap van wetenschap en spiritualiteit.

Brengen we hierbij ook Freud en Erikson in stelling, dan hoort *spelen* bij de kunst, *werken* bij de wetenschap en *liefhebben* bij het spirituele domein.